

Юрій ЄЛАСЬ,

викладач кафедри організації досудового
розслідування факультету № 1
Криворізького навчально-наукового
інституту Донецького державного
університету внутрішніх справ,
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область,
Україна

ВИЗНАЧЕННЯ ВИДІВ МНОЖИННОСТІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У ВИМІРІ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

У кримінальному праві України класифікація кримінальних правопорушень ґрунтується на критерії ступеня тяжкості (тобто, ступеня суспільної небезпечності) кримінального правопорушення. Так, відповідно до вказаного критерію згідно норм частини 1 статті 12 Кримінального Кодексу України [1] (далі за текстом – КК України), кримінальні правопорушення поділяються на два види: злочини та кримінальні проступки. В свою чергу, в переважній більшості кримінально-правових інститутів законодавець застосовує саме узагальнену дефініцію – кримінальне правопорушення, для позначення певного суспільно небезпечного діяння (дії або бездіяльності), яке має ознаки конкретно-визначеного складу кримінального правопорушення, котре передбачене у відповідній статті (частині статті) КК України. Разом з цим, в деяких нормах КК України законодавець, визначає юридичну категорію – злочин, тобто, прямо та однозначно розмежує злочин та кримінальний проступок, як різні види кримінальних правопорушень, що визначені у нормах частини 1 статті 12 КК України. Однією із таких царин у яких законодавець проводить вказане розмежування кримінальних правопорушень є сфера призначення покарання. Так, приписи пункту 1 частини 1 статті 67 КК України встановлюють дефініції: повторність злочинів, рецидив злочинів. Виходячи з двох вищевказаних понять, вбачається, що в даній нормі права, законодавець прямо та однозначно використовує кримінально-правовий термін: злочин, визначаючи різні види його множинності, а саме: 1) повторність злочинів; 2) рецидив злочинів. Таким чином, в межах вищевказаної кримінально-правової норми законодавець використовуючи, категорію повторність злочинів і рецидив злочинів; розмежує з однієї сторони – повторність злочинів і рецидив злочинів, а з другої сторони – повторність кримінальних проступків і рецидив кримінальних проступків. Внаслідок чого, цілком логічно можливо дійти висновку про те, що законодавець розмежує юридичні терміни: кримінальний проступок і злочин, саме у сфері обставин, які обтяжують покарання (статті 67 КК України). З вищеназваного висновку

вбачається, що тільки і виключно повторність злочинів і рецидив злочинів будуть обставинами, що обтяжують покарання. Натомість, ані повторність кримінальних проступків, ані рецидив кримінальних проступків не будуть вважатися обставинами, що обтяжують покарання, в розумінні норм пункту 1 частини 1 статті 67 КК України.

Також, вбачається, що повторність і рецидив кримінальних правопорушень в яких одне із кримінальних правопорушень є злочином, а інше кримінальне правопорушення є кримінальним проступком не буде вважатись обставиною, що обтяжує покарання, в розумінні норм пункту 1 частини 1 статті 67 КК України. Оскільки, в тексті вказаної кримінально-правової норми прямо зазначається саме про дефініції: повторність злочинів, рецидив злочинів. Внаслідок чого, два вище перелічені види множинності суспільно небезпечних діянь можуть складатись тільки і виключно з двох та більше злочинів. При цьому, стосовно рецидиву злочинів, слід зауважити, що такі злочини мають бути тільки умисними. Такий висновок є очевидним із урахуванням приписів статті 34 КК України, яка встановлює загальні положення щодо рецидиву кримінальних правопорушень. Так, положення статті 34 КК України визначають, що рецидивом кримінальних правопорушень визнається вчинення нового умисного кримінального правопорушення особою, яка має судимість за умисне кримінальне правопорушення. Внаслідок чого, із урахуванням того, що злочин є одним із видів кримінальних правопорушень, вбачається, що в даному випадку, умисний злочин є різновидом саме умисних кримінальних правопорушень. Виходячи з вищевикладеного, вбачається, що на підставі такого формально-логічного тлумачення норм пункту 1 частини 1 статті 67 КК України можливо дійти висновку про наявність трьох видів повторності кримінальних правопорушень, а саме: 1) повторність злочинів; 2) повторність злочинів і кримінальних проступків; 3) повторність кримінальних проступків, як трьох окремих видів повторності кримінальних правопорушень. Вбачається, що в даному випадку, саме повторність злочинів є найбільш суспільно небезпечним видом повторності кримінальних правопорушень, а саме повторність кримінальних проступків є найменш суспільно небезпечним видом повторності кримінальних правопорушень.

Так само і стосовно, рецидиву кримінальних правопорушень, виходячи з вищевикладеного, вбачається, що на підставі формально-логічного тлумачення норм пункту 1 частини 1 статті 67 КК України можливо дійти висновку про наявність трьох видів рецидиву кримінальних правопорушень, а саме: 1) рецидив злочинів; 2) рецидив злочинів і кримінальних проступків; 3) рецидив кримінальних проступків, як трьох окремих видів рецидиву кримінальних правопорушень. Вбачається, що в даному випадку, саме рецидив злочинів є найбільш суспільно небезпечним видом рецидиву кримінальних правопорушень, а саме рецидив кримінальних проступків є найменш суспільно небезпечним видом рецидиву кримінальних

правопорушень. Звертаємо увагу на те, що повторність і рецидив кримінальних правопорушень у вигляді повторності та рецидиву злочинів, будуть враховуватись в якості обставини, що обтяжує покарання в розумінні норм пункту 1 частини 1 статті 67 КК України.

На нашу думку, те, що в тексті пункту 1 частини 1 статті 67 КК України зазначається тільки про повторність злочинів і про рецидив злочинів, та при цьому не вказується про такий вид множинності кримінальних правопорушень, як: сукупність кримінальних правопорушень обумовлено тим, що саме сукупність кримінальних правопорушень є одним єдиним видом множинності кримінальних правопорушень, котрий має таку юридичну ознаку, як відсутність судимості винної особи. Адже, згідно норм частини 1 статті 33 КК України, юридичний зміст сукупності кримінальних правопорушень полягає у вчиненні особою двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини КК України, за жодне з яких її не було засуджено. Натомість, такий вид множинності, як рецидив кримінальних правопорушень обов'язково має таку юридичну ознаку, як наявність у винуватій особи судимості за вчинення умисного кримінального правопорушення. В свою чергу, такий вид множинності, як: повторність кримінальних правопорушень, у деяких випадках має таку юридичну ознаку, як наявність у винуватій особи судимості за вчинення кримінального правопорушення (зокрема, необережного кримінального правопорушення). В зв'язку з цим, звертаємо увагу на те, що положення статті 32 КК України, які регулюють кримінально-правовий інститут повторності не містять будь-яких застережень щодо наявності повторності кримінальних правопорушень, у випадку коли винна особа має судимість.

Таким чином, саме повторність і рецидив кримінальних правопорушень співвідносяться з інститутом судимості в кримінальному праві (зокрема, з інститутом погашення та зняття судимості відносно неповнолітніх). Оскільки, вбачається, що одним із профільних завдань відокремлення повторності й рецидиву злочинів у окремий різновид множинності кримінальних правопорушень та в самостійну обставину, що обтяжує покарання є саме завдання протидії злочинам, як найбільш суспільно небезпечному виду кримінальних правопорушень, що вчиняються особами, котрі мають незняту або непогашену судимість; та котрі є найбільш небезпечними особами, що вчиняють кримінально-карані діяння. При цьому, при визначенні юридичного факту наявності у винуватій особи судимості серед іншого необхідно враховувати й те, що в розумінні положень частини 3 статті 3 КК України, які встановлюють правило згідно якого: кримінальна протиправність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом; судимість є саме цим іншим кримінально-правовим наслідком діяння винуватій особи.

Тобто, на юридичний факт у виді стану судимості певної особи

розповсюджуються, як приписи щодо чинності закону про кримінальну відповідальність у часі (стаття 4 КК України), котрі регулюють сферу визначення кримінально-правових наслідків діяння саме законом про кримінальну відповідальність, що діяв на час вчинення цього діяння; так і приписи щодо зворотної дії закону про кримінальну відповідальність у часі (стаття 5 КК України), котрі регулюють сферу поліпшення становища особи і/або унеможливлення погіршення становища особи у зв'язку з трансформаціями кримінального закону у вигляді його зміни, доповнення, скасування, втрати ним чинності або інших видів трансформації закону про кримінальну відповідальність.

Вбачається, що питання про диференціацію (поділ та класифікацію) та дефініціацію (поняття та визначення) повторності та рецидиву злочинів, як окремих двох різновидів множинності кримінальних правопорушень буде сприяти дотриманню юридичного постулату щодо максимального запобігання судовій помилці при формально-логічному тлумаченні норм КК України (науково-запобіжний аспект), який відповідає конституційно-правовій zasadі повної та безальтернативної заборони неправосудного та безпідставного притягнення особи до кримінальної відповідальності (практико-заборонний аспект) в розумінні правоположення щодо унеможливлення постановлення неправосудного вироку суду та щодо унеможливлення безпідставного засудження людини (частина 4 статті 62 Конституції України [2]), що є одним із вимірів фундаментального принципу верховенства права (частина 1 статті 8 Конституції України [2]).

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 01.02.2024 р).

2. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*, 1996, № 30, ст. 141.

Максим КАЛІМАН,
старший викладач
кафедри тактико-спеціальної підготовки,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРИНАЛЕЖНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ ДО ПРЕВЕНТИВНОГО ЧИ ПРИМУСОВОГО ВИДУ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ЗАХОДУ

Зважаючи на конституційно проголошений пріоритет держави, спрямований на забезпечення прав, свобод та інтересів людини [1], питання визначення приналежності поліцейського піклування до превентивного чи